

Täktverksamhet

Senast uppdaterad: 2019-08-23

Täkt innefattar brytning och bearbetning av berg, naturgrus, torv och andra jordarter. Det utbrutna materialet används bland annat som byggmaterial och för anläggning av vägar/järnvägar. Brytningen kan ha stor påverkan på omgivningen genom störningar och buller och naturmiljön genom resurshushållning. Därför är det viktigt att tänka på i översiktsplaneringen.

Täkttillgångar i Sundsvall

I Sundsvalls kommun finns en särskild geologi med en varierande berggrund av vilka många bergarter är lämpade för täktverksamhet (eller så kallad ballastproduktion av grus, sand, morän och krossat berg). I kommunen finns bland annat grusåsar som förutom tillgången till naturgrus är en viktig naturresurs för vattenförsörjningen.

Täkter av berg, morän och grus

Den nationella och regionala målsättningen är att öka uttag av berg och morän och minska exploateringen av naturgrus. Naturgruset är efterfrågat för sin fina form men grusåsarna, från vart det utvinns, fyller en viktig funktion för vår framtida vattenförsörjning. Berg och morän kan ofta användas som ersättningsmaterial för naturgrus vilka bör nyttjas i första hand.

Grundvattenresurser

I Sundsvalls kommun finns goda grundvattentillgångar, framförallt i anslutning till grusåsar i Indalsälvens och Ljungans dalgångar. Grusåsar som nyttjas för grundvattenuttag är i ett framtidsperspektiv viktiga för hela vår region och kommer i framtiden att klassas som riksintresse för vattenförsörjning.

Täkter av matjord och torv

Matjordstäkter kan ifrågasättas ur resurshushållningssynpunkt. Matjord utvinns från mark som odlas vilken utgör en liten del av Sundsvalls kommuns landareal. Den odlingsmark som finns kvar i regionen bör bevaras då den typen av öppet landskap är värdefull för biologisk mångfald och landskapsbild. Istället för täkt av matjord bör förnybara resurser som t.ex. bark och slam från avloppsreningsverk utnyttjas för tillverkning av matjord.

Det finns inga torvtäkter inom Sundsvalls kommun. Kommunen bör vara restriktiv mot eventuell framtida exploatering av myrmarker då våtmarker har ett stort

naturvärde samt stor betydelse både för hydrologi¹ och för den biologiska mångfalden.

Värdefulla ämnen och mineraler

Miljöbalken anger att förekomster av värdefulla ämnen och mineraler så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan försvåra utvinningen. Idag är endast små förekomster av dessa ämnen kända i kommunen. För några områden längs Indalsälven och i närheten av Holmsjön, finns redan givna undersökningstillstånd enligt minerallagen.

Omgivning och naturmiljö

Täktverksamhet innebär stora och ofta permanenta ingrepp i naturen trots strikta krav på återställning. Grundvattnet, vattenkvaliteten och naturmiljön kan påverkas. Sprängning, krossning och bearbetning av det brutna materialet samt transporter till och från täkten orsakar störningar som vibrationer, buller och damning. Viss täktverksamhet är tätortsnära vilket påverkar de människor som bor eller rör sig i området.

Sundsvalls kommun är en friluftskommun där närheten till naturen utgör en stor del till kommunens attraktivitet. Nyetablering av täkter måste ske med hänsyn till omgivningen, naturmiljön och friluftslivet.

Lagar, regler och normer

Täktverksamhet regleras i 9 kap. Miljöbalken och lagstiftning som anknyter till den. De flesta täkter kräver tillstånd enligt miljöbalken. Sundsvalls kommun fungerar som remissinstans för ansökningar till länsstyrelsen som är tillståndsgivande myndighet. Sundsvalls kommun har tillsyn över pågående täktverksamhet.

Mål – EU, nationella och regionala

De nationella och regionala miljömål som, för det här området, är viktiga att ta med i arbetet med översiktsplaneringen är:

- Grundvatten av god kvalitet
- God bebyggd miljö
- Myllrande våtmarker
- Generationsmålet

Tre av de nationella friluftsmålen kan kopplas ihop med täktverksamheten:

¹ Hydrologi – läran om vattnet på jordens landområden, dess förekomst, fördelning, egenskaper och kretslopp.

- Tillgång till natur för friluftsliv
- Friluftsliv för god folkhälsa
- Attraktiv tätortsnära natur

Exploateringen av täkter kan påverka tillgängligheten till friluftsliv i kommunen. Friluftsmålen innebär att friluftslivets behov säkerställs genom hållbart brukande, fysisk planering och bevarande.

I Myrskyddsplan för Sverige har Naturvårdsverket tillsammans med länsstyrelserna gjort ett urval av de områden som bör prioriteras för skyddsåtgärder.

Kommunala beslut

I kommunens översiktsplanering finns möjlighet att peka ut områden där täktverksamhet är prioriterad. Hittills har Sundsvalls kommun endast haft generella riktlinjer om täktverksamhet.

Täktverksamhet – trender och jämförelser

Täkter går mer och mer mot att vara bergtäkter samtidigt som grustäkterna fasas ut, helt i enlighet med miljömålen. I Sundsvall är det ingen av de större pågående täkterna med tillstånd, som hanterar grus. Av de täktansökningar som kommunen yttrat sig om är det tydligt att det blir allt viktigare med korta transportavstånd för den som söker tillstånd. Täktverksamheterna är ofta även inblandade i infrastrukturprojekt genom lagring och hantering av massor samt asfaltåtervinning.

2019 finns 23 pågående berg- och moräntäkter i kommunen, det är en ökning med fyra sedan 2014.

Aktuella anspråk och konflikter

De stora infrastrukturprojekten med vägar, järnvägar, hamnar och etablering av nya vindkraftsparker har inneburit att en ökad efterfrågan på material från täkter. Verksamheten och trafiken kring täkter är ofta störande för omgivningen och större täkter påverkar landskapsbilden på ett sätt som måste beaktas i den fysiska planeringen.

Läs mer

Här finns en mer fyllig kunskapssammanställning om Sundsvalls kommuns grus- och bergtäkter från 2006: <https://sundsvall.se/wp-content/uploads/2017/12/Täktverksamhet-i-Sundsvalls-kommun-2006.pdf>